

زبان انگلیسی و ارزش‌های فرهنگی

دکتر بهزاد مریدی

استادیار گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی دانشگاه پیام‌نور

سروشنامه	مربندی، بهزاد، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	زبان انگلیسی و ارزش های فرهنگی / بهزاد مربندی.
مشخصات نشر	تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۲۵۲ ص: جدول.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۸۱۸-۷۱-۰ / ریان: ۹۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	قیفا
موضوع	زبان و فرهنگ
موضوع	جامعه‌شناسی زبان
موضوع	فرهنگ‌زبانی
شناسه افزوده	پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
رده‌بندی کنگره	P ۳۵ : ۴۱۸ : ۱۳۹۲
رده‌بندی دی‌ویی	۳۰۶ : ۴۴
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۷۳۰۹۹۰

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
مراکز تخصصی زبان و ارتباطات

زبان انگلیسی و ارزش های فرهنگی

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

نویسنده: دکتر بهزاد مربندی

ویراستار علمی و ادبی: نسیم محمودی

طراح جلد و صفحه‌آرا: حسین نادری

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۱۸-۷۱-۰

شمارگان: ویژه مخاطبان خاص

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

چاپخانه: مؤسسه چاپ و نشر بازگانی

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.

در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پانین تر از میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

صندوق پستی ۶۱۶۱ - ۱۱۱۵۵ تلفن: ۸۸۹۱۹۱۷۷ / دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶ Email: nashr@ricac.ac.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
سختن ناشر	۹
مقدمه	۱۱
فصل اول - کلیات	
مقدمه	۱۷
فصل دوم - تعامل فرهنگ و زبان	
مقدمه	۲۹
چیستی فرهنگ	۲۹
زبان و فرهنگ	۳۸
زبان و ساختارگرایی فرهنگی	۴۳
ساختار نظام‌های فرهنگی و زبان	۴۸
تغییر و تحول در فرهنگ	۵۶
اختراع	۵۷
ضغیان، شورش و انقلاب	۵۸
انشاع	۵۹
فرهنگ‌پذیری	۶۲
نوسازی	۶۴
امپریالیسم فرهنگی	۶۵
امپریالیسم فرهنگی و جهانی‌شدن	۶۹
سیاست‌های زبانی و هژمونی فرهنگی	۷۹
امپریالیسم فرهنگی و سیاست‌های گسترش زبان	۸۱
سیاست‌های زبانی اتحادیه اروپا	۸۱
سیاست‌های زبانی آمریکا	۸۵

۸۹	سیاست‌های زبانی فرانسه
۹۱	سیاست‌های زبان کشورهای آسیایی
۹۶	آموزش زبان در کشورهای اسلامی
۱۰۱	سیاست زبانی ایران

فصل سوم - تحلیل محتوای منابع آموزش زبان انگلیسی

۱۰۷	مقدمه
۱۱۱	ساختن مقوله‌ها و زیرمقوله‌های تحلیل
۱۱۲	امور اعتقادی
۱۱۲	سبک زندگی
۱۱۳	سبک زندگی و اوقات فراغت
۱۱۴	سبک زندگی و پوشش
۱۱۵	سبک زندگی و تبلیغات کالاهای مصرفی و کالاهای لوکس
۱۱۶	جهانی‌شدن
۱۲۰	Tiny Talk
۱۲۲	Lets Go
۱۲۶	New Headway
۱۴۱	Spectrum
۱۵۲	INTERCHANGE
۱۶۴	Top Notch
۱۷۶	CD (لوح فشرده) صوتی نصرت
۱۸۷	How do you do
۱۹۱	On We GO
۱۹۳	Open Learning Center سایت آموزشی
۱۹۸	نتیجه‌گیری

فصل چهارم - نگرش مدرسان و زبان‌آموزان انگلیسی نسبت به منابع آموزشی

۲۱۱	مقدمه
۲۱۳	استخراج داده‌ها و تحلیل یافته‌ها

بخش اول - دیدگاه مربیان در خصوص شیوه‌ها و منابع آموزشی زبان انگلیسی.....	۲۱۳
ویژگی‌های فردی و اجتماعی مدرسان زبان انگلیسی.....	۲۱۳
ویژگی‌های حرفه‌ای مدرسان.....	۲۱۴
نگاه برابر به فرهنگ و تمدن‌های مختلف جهان.....	۲۱۴
نگاه برابر به به مفاهیم معنوی و مقوله‌های دینی.....	۲۱۶
استفاده از منابع آموزشی غیر از کتاب اصلی.....	۲۱۷
پراختن به موضوع‌های جانبی در کلاس.....	۲۱۷
تفاوت بین محتوای منابع آموزش زبان انگلیسی با فرهنگ ایرانی.....	۲۱۷
تاثیرپذیری زبان‌آموزان از مفاهیم و محتوای فرهنگی منابع آموزشی زبان انگلیسی.....	۲۱۸
راهکارهای کم کردن تأثیر فرهنگی نامناسب.....	۲۱۸
بخش دوم - دیدگاه زبان‌آموزان بزرگسال در خصوص شیوه‌ها و منابع آموزشی زبان انگلیسی.....	۲۱۸
ویژگی‌های فردی و اجتماعی زبان‌آموزان.....	۲۱۸
زمینه‌های علاقه‌مندی به زبان انگلیسی.....	۲۱۹
سطح آموزش زبان‌آموزان.....	۲۲۰
هدف از شرکت در کلاس‌های زبان انگلیسی.....	۲۲۱
علاقه به مفاهیم دینی و معنوی در منابع آموزشی.....	۲۲۱
علاقه به شناخت فرهنگ غربی.....	۲۲۲
علاقه به شناخت تمدن‌های جهان.....	۲۲۲
نگرش برابر به فرهنگ و تمدن‌های جهان.....	۲۲۳
نگرش نسبت به برابری ادیان در منابع آموزشی.....	۲۲۴
موقعیت‌های مورد علاقه در موضوع‌های آموزشی.....	۲۲۴
تفاوت محتوای آموزشی با فرهنگ ایرانی.....	۲۲۵
میزان تاثیرپذیری زبان‌آموزان از محتوای منابع.....	۲۲۵
راهکارهای کاهش تأثیر محتویات فرهنگی منابع آموزشی.....	۲۲۵
بخش سوم - دیدگاه زبان‌آموزان نوجوان در خصوص شیوه‌ها و منابع آموزشی زبان انگلیسی.....	۲۲۶
ویژگی‌های فردی و اجتماعی زبان‌آموزان.....	۲۲۶
وضعیت تحصیلی و آموزشی.....	۲۲۷
هدف از شرکت در کلاس‌های زبان انگلیسی.....	۲۲۸

۲۲۹.....علاقه به مفاهیم دینی و معنوی در منابع آموزشی

۲۲۹.....علاقه به شناخت فرهنگ غربی

۲۳۰.....علاقه به شناخت تمدن‌های جهان

۲۳۱.....نگرش برابر به فرهنگ و تمدن‌های جهان

۲۳۱.....نگرش نسبت به برابری ادیان در منابع آموزشی

۲۳۲.....موضوع‌های مورد علاقه در منابع آموزشی

۲۳۳.....بخش چهارم - وضعیت عمومی مؤسسه‌های آموزش زبان انگلیسی

۲۳۴.....بخش پنجم - سیاست‌ها و راهبردهای آموزش زبان انگلیسی

فصل پنجم - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۲۴۳.....خلاصه یافته‌ها

۲۴۶.....نتیجه‌گیری: سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی زبان

۲۴۸.....پیشنهاد

۲۴۹.....منابع و مأخذ

سخن ناشر

بی شک بالانترین و بالاترین عصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساساً فرهنگ هر جامعه، هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و با انحراف فرهنگ، هر چند جامعه از بعدهای اقتصادی، سیاسی، صحنی و نظامی قدرتمند و قوی باشد ولی بوج و میان‌بهی است. اگر فرهنگ جامعه‌ای وابسته و مرتزق از فرهنگ غرب باشد، ناچار دیگر ابعاد آن جامعه به جانب مخالف گرایش پیدا می‌کند و بالاخره در آن مستهلک می‌شود و موجودیت خود را در تمام ابعاد از دست می‌دهد (امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ج ۱۵: ۱۶).

رشد و توسعه اقتصادی با سیاسی بدون توجه به ارزش‌های والای فرهنگی می‌تواند موجبات سستی و اعوجاج در اصول اعتقادی و ملی جامعه را فراهم آورد. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با انجام تحقیقات و پروژه‌های پژوهشی و نیز برگزاری نشست‌های علمی با اصحاب علم و فرهنگ و ارائه نتایج حاصل در قالب «گزارش پژوهش» و یا «کتاب»، تلاش خود را مصروف گسترش ارزش‌های اصیل فرهنگی می‌کند.

امید است با بهره‌گیری از توان علمی پژوهشگران بتوان گام مؤثری در برنامه‌ریزی جامع توسعه کشور برداشت.

اثر حاضر، نتیجه پژوهشی است با عنوان زبان انگلیسی و ارزش‌های فرهنگی به کوشش دکتر بهزاد مریدی استادیار گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی دانشگاه پیام نور و با نظارت دکتر محمود کریمی که در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. یادآوری می‌شود، مطالب مندرج در این کتاب لزوماً منعکس‌کننده دیدگاه‌های پژوهشگاه نیست.

مقدمه

چندین دهه است که آموزش زبان بدون در نظر گرفتن فرهنگ و آداب و رسوم کشور مبدأ منسوخ شده است. روش‌های معاصر آموزش زبان خارجی، استفاده از فرهنگ مبدأ را نه تنها به عنوان ابزاری برای یادگیری زبان می‌دانند، بلکه اصل آموزش را بر پایه انتقال اصطلاحات فرهنگ مبدأ می‌گذارند. در این رویکرد، آموزش مهارت‌های زبانی معادل آموزش ارزش‌های فرهنگی است؛ به عبارتی حرکت از شیوه‌های مبتنی بر «دستور - ترجمه» به شیوه‌های «انتقالی» یا تحول شخصیتی زبان‌آموز می‌باشد (حقانی، ۱۳۸۴)؛ اما این رویکرد آموزشی، تفاوت‌های فرهنگی را نادیده می‌گیرد و انتقال ارزش‌های فرهنگی را با نگاهی مسامحه‌کارانه به مبادله فرهنگی تعبیر می‌کند. نادیده گرفتن این واقعیت که فرهنگ‌ها در شرایط نابرابری نسبت به یکدیگر در عرصه بین‌المللی قرار دارند و اکنون برخی زبان‌ها به خصوص زبان انگلیسی، در همه امور بر زبان‌های دیگر غلبه یافته‌اند موجب شده، شیوه آموزش انتقالی مورد نقد و ارزیابی از سوی فرهنگ‌هایی که پذیرای زبان انگلیسی هستند قرار گیرد.

زبان، قدرت و فرهنگ سه مؤلفه‌ای هستند که دنیای مدرن را می‌سازند. از این رو غفلت از نقش قدرت در آموزش زبان و انتقال ارزش‌های فرهنگی، نادیده گرفتن واقعیت موجود است. کشورهایی که در موقعیت انفعالی نسبت به آموزش زبان انگلیسی قرار دارند یعنی با وجود تفاوت‌های فرهنگی ناگزیر از آموزش زبان انگلیسی هستند، از ادبیات نظری نفوذ فرهنگی و تهاجم فرهنگی سخن می‌گویند.

عدم تطابق فرهنگی زبان‌آموزان شرکت‌کننده در آموزشگاه‌های زبان انگلیسی ایران با محتوای کتاب‌ها و فیلم‌های آموزشی از جمله مواردی است که در کاربست شیوه آموزش انتقالی در ایران باید به آن توجه کرد. گاهی مضامین رایج در کتاب‌های آموزش زبان با آموزه‌های اجتماعی، مدرسه‌ای و خانوادگی زبان‌آموزان در تعارض قرار دارد. واقعیت این است که کتاب‌های آموزشی بیش از آموزش زبان انگلیسی، زندگی به سبک غربی را آموزش می‌دهند. نوع تفریح، بازی‌ها، عدم تأکید بر روابط والدین و فرزندان، تأکید بر روابط دختر و پسر، مصرف مشروب، تأکید بر غذا به سبک مک‌دونالد (به عنوان سمبل غذای غربی)، موسیقی، پوشش و ... از جمله مواردی است که در کتاب‌ها و فیلم‌های آموزشی بر آنها تأکید می‌شود.

یکی از مجموعه کتاب‌های آموزشی، مجموعه New Interchange می‌باشد. این مجموعه دارای کتاب‌های فراگیر، معلم، تمرین، آزمایشگاه، آزمون، نوار یا سی‌دی مربوط به درس‌ها، برنامه‌های ویدئویی و همچنین کتاب‌های جانبی دیگر می‌باشد. لازم به ذکر است که این مجموعه توسط انتشارات معروف کمبریج در کشور انگلستان به چاپ رسیده و نویسندگان آن، چک‌سی ریچاردز و تی لزلی^۱ از صاحب‌نظران آموزش زبان انگلیسی هستند. آنها در مقدمه کتاب به این نکته اشاره دارند که این

مجموعه یک دیدگاه بین‌المللی به یادگیری زبان انگلیسی دارد و بر این ادعا شخصیت‌های مختلفی به‌خصوص از کشورهای آسیای شرقی را در کتاب گنجانده‌اند. با این حال بر خلاف ادعای نویسندگان که تلاش دارند تا فراگیران با آیین و رسوم فرهنگی جوامع مختلف آشنا شوند، حتی یک مورد تصویر یک زن مسلمان با پوشش اسلامی در کل مجموعه دیده نمی‌شود. حال آنکه صرف‌نظر از دیدگاه‌های سیاسی، اقوام مسلمان با پوشش اسلامی فراوان بوده و تقریباً در اقصی نقاط دنیا دیده می‌شوند. علاوه بر این هیچ‌یک از آیین‌های مسلمانان نیز در تصاویر فراوان کتاب دیده نمی‌شود. برای مثال در کتاب اول این مجموعه (صفحه پنج، درس یکم)، روش سلام کردن اقوام مختلف در قالب پنج تصویر نشان داده شده است. در این بخش دست دادن (با تأکید بر دست دادن به جنس مخالف زیرا در هر سه تصویر دست دادن در این درس، یک مرد با یک زن دست می‌دهد)، خم شدن به نشانه تعظیم، در آغوش گرفتن، بوسه بر روی گونه و نوازش بر پشت به تصویر کشیده شده است اما اشاره‌ای به آداب سلام کردن مسلمانان وجود ندارد (صادقی، ۱۳۸۷).

عطف به مثال ذکرشده، هدف نوشتار حاضر عبارت است از: مطالعه مکانیسم‌های سلطه فرهنگی جامعه انگلیسی‌زبان بر کشورهای غیر انگلیسی‌زبان و به عبارت دیگر تحلیل انتقال ارزش‌های فرهنگی جامعه مبدأ در جریان آموزش زبان به جامعه مقصد.

۱. برای دستیابی به این اهداف، پرسش‌های زیر طرح شد: کتاب‌ها، فیلم‌ها، نوارها، سایت‌ها و دیگر ابزار آموزشی چگونه ارزش‌های فرهنگی جامعه مبدأ را در خود نهفته دارند و چگونه به زبان‌آموزان ایرانی منتقل می‌گردد؟ برای پاسخ به این پرسش به «روش تحلیل محتوا» به ارزیابی ابزار آموزش زبان انگلیسی خواهیم پرداخت.

۲. نقش آموزشگاه‌های زبان انگلیسی در انتقال ارزش‌های فرهنگی غرب

چیست؟ برای پاسخ به این پرسش به تحلیل فضای آموزشی به روش مشاهده میدانی و مصاحبه‌های عمیق خواهیم پرداخت.

۳. نقش مربیان و معلمان آموزشگاه‌های زبان انگلیسی در انتقال ارزش‌های فرهنگی غرب چگونه است؟ برای پاسخ به این پرسش به انجام مصاحبه‌های وسیع به «روش تحلیل پیمایشی» در بین معلمان آموزشگاه‌ها خواهیم پرداخت.

۴. دیدگاه زبان‌آموزان به محتوای کتاب‌های درسی آموزش زبان چگونه است؟ برای پاسخ به این پرسش به مصاحبه‌های گسترده در بین دانش‌آموزان خواهیم پرداخت. در این پرسش به ابعاد مختلف حضور زبان‌آموزان، انگیزه‌های آنها و کاربری‌های آنها از آموزش زبان خواهیم پرداخت.

۵. راهبردهای مناسب برای حرکت از وضعیت‌های آسیب‌پذیر فعلی، به وضعیت مطلوب چیست؟ برای پاسخ به این پرسش به جمع‌بندی از وضعیت‌های آسیب‌زا و آسیب‌پذیر فعلی (با توجه به محتوای کتاب‌های آموزشی و فضای آموزشی موجود) خواهیم پرداخت تا راهبردهای مناسب برای دستیابی به وضعیت مطلوب (بر اساس نظر کارشناسان، معلمان و یافته‌های رویکرد مبنایی) ارائه دهیم. همچنین با توجه به نقش مهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در مدیریت مؤسسه‌های آموزش زبان انگلیسی و وزارت آموزش و پرورش در تأسیس و نظارت بر آموزشگاه‌های زبان انگلیسی، ضمن مرور سیاست‌گذاری‌های انجام‌شده و برنامه‌های به اجرا درآمده در این دو وزارتخانه، به تکمیل تلاش‌های انجام‌شده بر اساس یافته‌های میدانی خواهیم پرداخت.